

Varsinais-Suomen ELY-keskus
kirjaamo.varsinais-suomi@ely-keskus.fi

Viite Lausuntopyyntöne 31.5.2022

Aihe Harjavalta, Norilsk Nickel Harjavalta Oy:n nikkeli tuotannon laajentamisen ympäristövaikutusten arviointiohjelma

Varsinais-Suomen ELY-keskus on pyytänyt Satakunnan Museon lausuntoa Norilsk Nickel Harjavalta Oy:n (NNH) suunnitelmasta laajentaa Harjavallan nikkeli tuotannon aluetta. Hankkeen tarkoituksena on kasvattaa NNH:n vuosittaista nikkeli tuotantoa 140 000 tonniin. Nykyinen ympäristöluvan vuosituotannon raja on 90 000 kt Ni/a. YVA-ohjelman mukaan hanke pitää sisällään tuotannon laajentamisen Suurteollisuuspuiston alueella, joka sijoittuu osin maakunnallisesti merkittävään kulttuuriympäristöön ja rajautuu valtakunnallisesti merkittävään maisema-alueeseen. Hanke koostuu Harjavallan alueelle sijoittuvista pienemmistä osakokonaisuuksista, joihin liittyen alueelle valmistuu vaihteittain uudisrakennuksia sekä olemassa olevan rakennuskannan laajennuksia. Yksi olemassa oleva teollisuusrakennus on tarkoitus purkaa uudisrakennuksen tieltä. YVA-ohjelman mukaan kiinteistölle 79-203-51-43 tullaan rakentamaan uusi liuottamorakennus, uuton laajennus ja aktiivihiihtisuodatus sekä liuosvarasto ja lastauspaikka. Lisäksi kiinteistölle 79-203-51-48 sijoitetaan konttivaraston laajennus sekä uusi kuparisakkavarasto ja pakkausalue. YVA-menettelyssä arvioidaan hankevaihtoehtoja VE0 (hanketta ei toteuteta) sekä VE1, jossa nikkeli tuotantoa laajennetaan tasolle 140 kt Ni/a.

Satakunnan Museon kannanotto

Suunnittelualueen historia ulottuu vuoteen 1944, jolloin Outokummun kuparisulatto siirrettiin sodan vuoksi Imatralta Harjavaltaan. Tehdas aloitti toimintansa vuonna 1945 ja sen toimintaan kiinteästi liittynyt rikkihappotehdas (Kemira Oy) aloitti hieman myöhemmin. Vuonna 1960 aloitti toimintansa Nikkeli tehdas. Alueen varhaisin rakennuskanta ajoittuu 1940- ja 1950-luvulle. Alueen verrattain pitkää ja vaiherikasta kehitystä tulisi hieman tarkemmin avata selostuksessa.

Luvuissa 2.4.1. ja 2.4.2 sekä arviointiohjelmissa yleisesti kuvataan hankkeen toimintoja sekä muutoksen alaisia rakennuksia lähinnä tuotantonäkökulmasta. Arviointiohjelmissa ei käy tarkemmin ilmi, millaista rakentamista alueelle

suunnitellaan ja purettavaksi tarkoitetuista tai laajennettavista rakennuksista ei mainita edes perustietoja, vaikka yksi purettava rakennus sekä sen tilalle aiottu uudisrakennus sijoittuu maakunnallisesti merkittävään kulttuuriympäristöön. Tästä syystä vaikutuksia alueen kulttuuriympäristöön sekä maisemaan ei ole mahdollista toistaiseksi arvioida.

Ympäristövaikutusten arviointiohjelmassa ei ole huomioitu millään tavalla alueella toteutettuja rakennusinventointeja tai muita vastaavia selvityksiä. Varsinkin vuonna 2019 valmistunut *Boliden Harjavalta Oy – Suurteollisuuspuiston rakennetun kulttuuriympäristön inventointi* (Ramboll Oy / Laura Kömi, Kirsikka Siik) tulisi hyödyntää selostuksessa. Suunnittelualue on kuulunut aikaisemmin myös Harjavallan keskustan ja Hiirijärven alueen yleispiirteisempään yleiskaavatasoiseen inventointiin (Anneli Björkqvist 1996, luettavissa Y-Pakki -sovelluksesta, <http://www.y-pakki.fi/>) Tässä inventoinnissa kokonaisuudella, jossa suunnittelualue sijaitsee, todettiin olevan teollisuushistoriallisia ja maisemallisia arvoja. Yksittäisiä rakennuksia ei kuitenkaan arvoitettu.

Vaikka purettavat ja laajennettavat rakennukset olisivatkin uudempia ja jääneet inventoinneissa ulkopuolelle, tulisi alueella toteutettu tutkimustieto sekä sen keskeiset tulokset mainita selostuksessa (sekä lähdeluettelossa), jotta alueen kehitystä ja siten hankkeen vaikutuksia pystyisi myös arvioimaan.

Hankealueen ja sen ympäristön maisemaa ja kulttuuriympäristöä sekä vaikutuksia niihin on kuvailtu kappaleessa 5.9. Kuten arviointiohjelmasta käy ilmi, sijoittuu hankealue olemassa olevaan teollisuusympäristöön. Siksi hankkeella ei nähdä olevan merkittäviä maisemavaikutuksia (s.33–34). Satakunnan Museo näkee, että vaikutusten kuvauksessa kulttuuriympäristöön ja maisemaan on puutteita. Lisäksi museo esittää, että vaikutusten arviointia maisemaan sekä kulttuuriympäristöön tulisi tarkastella nyt esitettyä (500 m) laajemmalla säteellä.

Hankealue sijoittuu osittain maakunnallisesti merkittävän kulttuuriympäristön sisälle (Outokummun ja Kemiran asuntoalueet) ja lisäksi hankealue rajautuu valtakunnallisesti merkittävään maisema-alueeseen (Kokemäenjokilaakson kulttuurimaisemat). Lisäksi kahden kilometrin säteellä sijaitsee valtakunnallisesti merkittävä Lammaistenlahden kulttuurimaisema sekä historiallinen Huovintien tielinjaus. Alle kahden kilometrin säteellä sijaitsevat myös maakunnallisesti merkittävät Harjavallan kaupungintalo, Kokemäenjoen kulttuurimaisema välillä Lammainen-Pirilä-Pirkkala-Torttila, Kangasniemen talo sekä Harjavallan voimalaitos.

Sivulla 34 on esitetty lähiympäristön arvoalueita sekä -kohteita. Kartassa on virheellisesti merkitty historiallisen Huovintien linjaus kulkemaan osin Suurteollisuuspuiston läpi sekä osin siihen rajautuen. Satakunnan rakennusperintö 2005 -inventoinnissa mainitaan tielinjauksesta:

Keskiajan huomattavimpiin kuulunut tie, joka johtaa pitkin helppokulkuista hiekkakangasta Turusta Loimaan, Virttaanojan ja Köyliönjärven kautta Kokemäelle ja sieltä edelleen Lammaisten kautta Ulvilaan. Tien alkuhistoria on hämärän peitossa. Harjavallan alueella se on säilynyt vain valtatie eteläpuolella Hiittenharjun alueella. Tie on Outokummun ja Kemiran tehtaiden kohdalla hävinnyt.

Rakennusinventointien lisäksi YVA-ohjelmassa ei ole käytetty mitakaan kulttuuriympäristöihin liittyviä lähteitä ja maisemankin osalta lähdeaineisto kaipaa täydennystä mm. valtakunnallisesti merkittävän maisema-alueen osalta.

Hankealueeseen sisältyviä ja tai siihen rajautuvia arvoalueita ei ole kuvattu karttarajauksia lukuun ottamatta arviointiohjelmassa millään tavalla, mikä selittyy myös puutteellisilla lähteillä. Selostukseen tulisi tarkemmin kuvata hankealueelle osuvien tai rajautuvien arvoalueiden lisäksi myös muita lähiympäristössä sijaitsevia arvoalueita sekä tarkastella hankkeen vaikutuksia niihin. Aluekuvaukset ovat luettavissa esimerkiksi RKY-alueiden osalta Museoviraston sivuilta (http://www.rky.fi/read/asp/r_default.aspx) sekä valtakunnallisesti merkittävien maisema-alueiden osalta esimerkiksi osoitteesta <https://www.ymparisto.fi/>. Maakunnallisesti merkittävän kulttuuriympäristön osalta lähteenä tulisi käyttää joko Y-Pakki-sovellusta kohdasta Satakunnan rakennusperintö 2005, <http://www.y-pakki.fi/> tai vaihtoehtoisesti maakunnallista Satakunnan rakennusperintö 2005-inventointia, jonka tiedot on julkaistu kirjassa *Satakunnan kulttuuriympäristöt eilen, tänään, huomenna*. Toim. Niina Uusi-Seppä. Satakunnan Museon julkaisuja 19/2012.

Arkeologisen kulttuuriperinnön osalta Satakunnan Museolla ei ole lausuttavaa.

Satakunnan Museo

Museonjohtaja Johanna Jakomaa

Tutkija Olli Joukio

Tiedoksi

Varsinais-Suomen Ely-keskus, Päivi Valkama
Satakuntaliitto/kirjaamo, Susanna Roslöf, Anne Savola, Daniel Nagy
Museovirasto/kirjaamo

Tämä asiakirja on hyväksytty sähköisesti Porin kaupungin asianhallintajärjestelmässä